

Λόγοι επικράτησης της λαβίδος για τη μετάδοση της Θείας Κοινωνίας

[Ορθοδοξία](#) / [Θεία Λατρεία](#) / [Θρησκευτική Ζωή](#)

[Παναγιώτης Σκαλτσής, Καθηγητής Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ.](#)

Ο ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης (15ος αἰ.) γράφει ὅτι ἡ λαβίδα επικράτησε «διὰ τινὰ ἐπιγεγονότα»[56]. Στα ζητήματα που ἐπέβαλαν αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴ ἐντάσσονται καὶ λόγοι βεβήλωσης τῆς κατ' οἶκον διατηρούμενης Θείας Κοινωνίας ἀπὸ κάποιους κακοὺς χριστιανούς. Ἡ ἔλλειψη ἐπίσης διακόνων δυσκόλευε τὴν μετάληψη καὶ ἀπὸ τὰ δύο εἴδη[57]. Τα πρακτικὰ προβλήματα που δημιουργοῦντο κατὰ τὴν Κοινωνία τῶν νηπίων, τῶν ἀσθενούντων καὶ μελλοθανάτων συνέβαλαν στο νέο τρόπο μετάληψης με λαβίδα «πρὸς τὸ εὐσχημονέστερον» κατὰ τὴν ἐκφραση τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μιχαὴλ τοῦ Οἰξείτη[58].

«Καὶ τὸ αἴτιον οὐδὲν ἡ ἐκκλησία ἐπενόησε τὴν λαβίδα, σημειώνει ὁ Εὐστράτιος Ἀργέντης, ἦτον, διότι τινὲς υποκριταὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ αἰρετικοί, ἡ δεισιδαίμονες ἄνθρωποι, λαβόντες τὸν ἅγιον ἄρτον, δὲν τὸν ἔτρωγαν, ἀλλὰ ἡ τὸν ἔρριπταν, ἡ τὸν ἐκρῦπταν, ἡ εἰς μαγείας καὶ πονηρίας τὸν ἐμεταχειρίζοντο. Διὰ τούτο ἐπενόηθη ἡ ἱερά λαβίς, διὰ νὰ δίδεται ἡ κοινωνία εἰς τὸ στόμα τῶν κοινωνούντων, καὶ οὕτω νὰ παυθῇ πάσα αἰτία καὶ πρόφασις τῆς καταφρονήσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου Μυστηρίου»

[59]. Στη Δύση, αλλά και στην Ανατολή επικράτησε από τον 9ο αι. η άποψη να μην κοινωνούν οι λαϊκοί χριστιανοί με το χέρι[60]. Από συνήθεια επίσης που επικρατούσε στην Ανατολή διαδόθηκε και στην Ισπανία η πρακτική του να προσφέρεται από τα τέλη του 7ου αι. το σώμα του Κυρίου εμβαπτισμένο στον καθαγιασμένο οίνο. Αυτό στη Δύση απαγορεύτηκε από Σύνοδο το 675[61]. Το έθος αυτό της ανάμιξης των δώρων εντός σκευών απηγόρευσε, όπως είδαμε, και η εν Τρούλλω Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος.

Σταθμό στη γενίκευση της λαβίδος αποτελεί η πράξη ανάπτυξης της Προσκομιδής και της επικράτησης των μερίδων. Για τον πρακτικό της ρόλο και κυρίως για την ένωση οίνου και ύδατος γίνεται λόγος στο παλαιότερο κείμενο (12ος αι.) που περιγράφει την τάξη της Προσκομιδής[62]. Ο Βαλσαμών (12ος αι.) κάνει λόγο περί της διάδοσης της λαβίδος «εν τισιν εκκλησίαις»[63]. Την ίδια εποχή αναφέρει τη λαβίδα και το αποδιδόμενο στο Σωφρόνιο Ιεροσολύμων υπόμνημα της θείας Λειτουργίας[64]. Ο άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης θεωρεί απαραίτητη τη λαβίδα λόγω της μίξης των τιμίων δώρων, «Επειδή είναι ανάγκη κάθε πιστός να κοινωνεί και από το σώμα και από το αίμα του Χριστού μαζί» («Επεί χρεία και εκ του σώματος ομού και του αίματος του Χριστού κοινωνήσαι πάντα πιστόν»)[65]. Η κυριαρχία της λαβίδος ως του πλέον ενδεδειγμένου τρόπου Κοινωνίας δεν είναι άσχετη επίσης και με τον τρόπο Κοινωνίας των Λατίνων οι οποίοι δεν τεμαχίζουν τον άρτο[66].

Επίλογος

Η μελέτη της ιστορίας του τρόπου Κοινωνίας των πιστών μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι από τους πρώτους χρόνους έως τον 10ο αι. οι Χριστιανοί κοινωνούσαν ξεχωριστά τα τίμια δώρα, λαμβάνοντας τον αρ-το στο χέρι των από το λειτουργό ιερέα («λαβίς των χειρών»). Η λαβίδα ως λειτουργικό σκεύος, άγνωστο ποιός μορφής, είναι γνωστή μεν από τον 4ο μ.Χ. αι. ως εργαλείο για εναλλακτική λύση, για έκτακτα περιστατικά και ανάγκες ειδικές. Αγιολογικά κείμενα του 7ου αι. μας πληροφορούν ότι η λαβίδα συναντάται με τη μορφή του κοχλιαρίου. Από τον 12ο αι. συνδέεται με την Προσκομιδή (μερίδες) και μαρτυρείται σε τοπικό επίπεδο. Ως γενικευμένη δε πρακτική κυριαρχεί από τον 14ο αι. Ο όρος «λαβίς», παρέμεινε και για το κοχλιάριο χάριν του δυνατού συμβολισμού και της αναφοράς στον από του θυσιαστηρίου ληφθέντα άνθρακα. Άνθρακα είδε ο Ησαίας, δηλαδή ξύλο «*ηνωμένον πυρί· ούτω και ο άρτος της κοινωνίας ουκ άρτος λιτός εστιν, αλλ' ηνωμένος θεότητι*»[67]. Δεν είναι μάλιστα τυχαίο ότι η λαβίδα αποκτά και μυστικό χαρακτήρα με την έννοια ότι αποτελεί τύπο της Θεοτόκου καθόσον «*εκεί η φλογερά φύσις τη λαβίδι τον άνθρακα από του θυσιαστηρίου έλαβεν, αύτη δε το πυρ της θεότητος εν εαυτή δεξαμένη, ου κατεφλέχθη, αλλ' εδοξάσθη*»[68].

Η παράδοση λοιπόν της Εκκλησίας μας περί της ιστορίας, της λόγω πρακτικών αναγκών χρήσης και του συμβολισμού της λαβίδος είναι σαφής και πλούσια. Η μελέτη δε και εντρύφηση σε αυτήν την παράδοση μπορεί να απαντήσει και στους προβληματισμούς που είτε προφάσει, είτε αληθεία τίθενται και στις μέρες μας. Μπορεί να φωτίσει τόσο αυτούς που βλέπουν πνευματικά τα πράγματα και αντιλαμβάνονται το νόημα του λόγου «*ο γαρ άρτος του Θεού εστιν ο καταβαίνων εκ του ουρανού και ζωήν διδούς τω κόσμω*»[69], όσο και αυτούς που θέλουν να πρωτοτυπήσουν, ακόμη και αυτούς που αδυνατούν να εμβαθύνουν στο θαύμα των μυστηρίων δυσκολευόμενοι από τους λογισμούς της αμφιβολίας των[70].

[56] Άγίου Συμεών Αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (1416/17-1429), Έργα Θεολογικά..., σ. 249.

[57] Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Πηδάλιον, σ. 311, σχ.1.

[58] «Περί τῆς ὑπαλλαγῆς τῆς μεταλήψεως τῶν ἁγιασμάτων τοῦ Χριστοῦ», ἐν *Les Registes du Patriarcat de Constantinople, I: Les actes des patriarches, 1-3*, ἔκδ. V. Grumel (*Le Patriarcat byzantine, I*), Kadiköy-Instabul 1932, καί ἔκδ. J. Darrouzès, Paris 1977, 1979, 1991. Βλ. καί Μανουήλ Ἰ. Γεδεών, Ἀρχεῖον ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, Κωνσταντινούπολη 1911, σ. 40. Robert F. Taft, ὄ.π., σ. 293. Βλ. καί π. Δημητρίου Τζέρπου, Ἐφόδιον ζωῆς. Ἡ μετάδοση τῆς θείας Κοινωνίας στοὺς ἀσθενεῖς πού ἀντιμετωπίζουν κίνδυνο θανάτου. Συμβολή στήν Ποιμαντική Λειτουργική, ἔκδ. «Τῆνος», Ἀθήνα 2001, σσ. 37 ἔξ. καί 91 ἔξ. Βλ. καί Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, Λειτουργική Α΄..., σ. 48.

[59] Εύστρατίου Ἀργέντη, ὁ.π., σ. 303.

[60] Σύνοδος ἐν Ρουένη, πιθανῶς τό 880. Τῆ θέση αὐτή τῆ συμμερίζεται ἀργότερα καί ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης. Βλ. Διάλογος..., 4Θ', PG 155, 301 A. Βλ. καί Παναγιώτη Ν. Τρεμπέλα, ὁ.π., σ. 150.

[61] Mansi 11, 155. Βλ. καί Παναγιώτη Ν. Τρεμπέλα, ὁ.π., σ. 150.

[62] V. Laurent, "Le rituel de la proskomidie et le métropolitain de Crète Élie », Revue des Études Byzantines 19 (1958) 131. Βλ. καί Robert F. Taft, ὁ.π., σσ.294-297. Τοῦ ἰδίου, "Byzantine Communion Spoons: A re-view of the Evidence", ἐν Dumbarton Oaks, Papers (DOP), 50 (1996) 209-238.

[63] Γ. Ράλλη-Μ.Ποτλή, Σύνταγμα..., τόμ. Β', σσ. 548-549.

[64] Σωφρονίου Ἱεροσολύμων (ψευδ.), ὁ.π., PG 873, 3985 B.

[65] Συμεών Θεσσαλονίκης, Διάλογος..., 4Δ', PG 155, 284 D.

[66] Παναγιώτη Ν. Τρεμπέλα, «Ὁ ρωμαϊκός λειτουργικός τύπος», ἐν Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 15 (1960-1964) 198.

[67] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, 4, PG 94, 1149 B. Πρβλ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Ὁμιλία ΝΣΤ', Περὶ τῶν ἁγίων καί φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων..., ἔκδ. Σοφοκλέους Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Ἀθήνησι αὐξα (1861), σσ.200-212. Νικολάου Καβάσιλλα, Εἰς τὴν θεῖαν Λειτουργίαν, Sources chrétiennes 4bis, Paris 1967 (= PG 150).

[68] Ἰακώβου Μοναχοῦ, Λόγος Δ', Εἰς τόν Εὐαγγελισμόν, PG 127, 641 D. Πρβλ. Σωφρονίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ὁ.π., PG 873, 3985C: «Ἡ λαβὶς κατὰ τόν προφήτην Ἡσαΐαν λέγοντα· "Ἀπεστάλη πρὸς με ἐν τῶν Σεραφεῖμ" σημαίνει δέ τὴν Παρθένον, βαστάζουσιν καί αὐτόν τόν οὐράνιον ἄρτον».

[69] Ἰω. 6, 33.

[70] Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Πηδάλιον, σ. 243, σχ. 1. Βλ. καί π. Δημητρίου Τζέρπου, ὁ.π., σσ. 91-93. Al-kiviadis C. Calivas, «Σχόλια γιὰ τὴ χρήση τῆς λαβίδας», orthodoxia.info/news, 28-05-2020. π. Χριστοφόρου Χρόνη (Πρωτ/ρου), «Τρόπος μετάδοσης τῆς θείας Κοινωνίας - ὀδεύοντας πρὸς τὴν τέλεια ἀτέλεια», στό Διαδίκτυο. «ΕΚΤΑΚΤΟ: Τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ζητᾶ ἐπικοινωνία μέ τίς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες γιὰ τὴν θεῖα Κοινωνία», Romfea.gr, 02/0 6/2020. Βασιλείου Ἰ. Καλλιακμάνη (Πρωτ/ρου), Μεθοδολογικά πρότερα τῆς ποιμαντικῆς, Λεντίω ζωννύμενοι, ἔκδ. «Μυγδονία», Θεσσαλονίκη 2000, σσ.201-216.

[Διαβάστε ολόκληρη τὴ μελέτη ἐδῶ](#)

<https://bit.ly/3eAkjiz>